

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. IV. LOcus sepultura, inventio et translatio reliquiarum, cultus hodiernus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A niscens alterum Agapitum, ille ex uno tres faciens, quorum primus ante, secundus post S. Marcellinum, ac tertius denique post S. Severum sedem Ravennatem occupavit. Tanti olim illa concilii Romani Acta, quæ tom. II Conciliorum apud Labbeum exstant inserta, tres hiscriptores proxime laudati, aliique plures fecerunt; contra vero nullo omnino in pretio apud recentiores criticos modo habentur, et merito quidem: esse enim, quidquid interim sit de ipso concilio, quod re forte vera fuerit celebratum, certo supposititia, Tillemontius tom. VII Monument., Nota 2 in Julium I Papam, Bacchinius Dissert. 1 in Agnellum plus semel jam cit. aliique nonnulli luculentissime demonstrant; quod ut studiosus lector perspiciat, aditque a Sancto nostro episcopatus initium post annum 337 non locandum, præcipuo, quibus id præstant, argumenta quantum ad substantiam describo.

supposititia
tamen esse,

31 Acta illa e characteribus chronicis diversis, quos continent, initio quidem signantur Constantio et Constante augustis anno quarto... Indictione sexta; in fine autem Feliciano et Maximiano viris clarissimis consulibus; verum hoc collegium consulum in tota Fastorum serie nusquam invenitur; Indictio vero sexta cum anno imperii Constantii et Constantis augustorum quarto, quod hic annum Christi 340, illa 347 designet, nequitiam cohæret, ut vel ex hoc solo capite Actorum suppositio sufficienter se prodatur. At vero hanc ipsammet concilium secundum se consideratum adhuc evidentius demonstrat. Constat enim dumtaxat Julii Papæ in Arianam hæresim sermone, qui nihil plane continet magnitudinis ingenti, quæ in nota Pontificis hujus ad Orientales epistola elucet, nihilque contra offert, quin Isidori Mercatoris, qui binas eidem Julio epistolas affinxit, barbarie sit dignum. Sermo ille primo ad concilii Patres dirigitur, ac dein degenerat in epistolam, ad episcopos absentes scriptam, qua rogantur, ut concilio, quod nihil omnino definit, subscribant. Notandum quoque est, tertiam sermonis illius partem a vocibus, eos enim, qui dividunt etc, usque ad voces, sed habet ante sæcula, de verbo ad verbum continuæ serie esse depromptam e concilio Sardiensis epistola encyclica, qualis in Historia tripartita, genuinæ concilii epistolæ finem, orationisque, hinc a Theodoro adjunctæ, initium complectente, invenitur.

demonstratur, serius id
factum evincunt.

C 32 Hinc jam fit, ut Acta, quorum suppositionem a Bacchinio et Tillemontio probari existimo, merito sane a nonnullis, quibus Pogius in Criticis ad annum Christi 337 assentitur, apud Labbeum Conciliorum tom. supra cit., pag. 327 in Nota Marginali vocentur sarrago, ab Isidoro Mercatore ex Tripartita atisque in concilii formam redacta. Hujus porro falsitatem seu suppositionem etiam episcopi, quorum nomina recensentur, apertissime produnt; eos enim inter, ut ceteros, qui perperam pariter nominantur, omittam, quarto loco comparet Julius, Mediolanensis episcopus, toti antiquitati ignoratus. Baronius quidem in eam inclinavit opinionem, qua Julium illum, Mediolanensem episcopum, cognominatum fuisse Maternum, et ab illo ipso, cujus insigne de mysteriis profanarum religionum Opus sub Julii Firmici Materni V. E. nomine habemus, non distinguere, in animum induxit. Verum, præterquam quod Bacchinius hunc auctorem a Materno, Mediolanensi episcopo, cui propterea alterum Julii nomen nequeat assignari, dilucide probet diversum, non potuit concilio Romano, quod anno 337 celebratum fuerit, interesse Maternum, Mediolanen-

sis episcopus, utpote qui felici e vivis excessu ad Superos jam migrasset vel anno 305, ut tom. IV Julii in Commentario ad Acta sancti hujus antistitis prævio num. 8 probabilis putat Cuperus, vel anno 303, ut Papebrochius et Saxius in Episcopis Mediolanensibus contendunt. Plura non addo, cum allata, quantum opinor, sufficiant, ut laudati concilii Romani Acta supposititia a Tillemontio et Bacchinio esse luculentissime demonstrata, quisque perspiciat; jam vero, ut tandem § huic finem imponam, cum id ita sit, illa sane Acta nequitiam evincunt, vel S. Agapiti obitum, vel aditum a Sancto nostro episcopatus initium ultra annum 337 differendum, aut etiam a sæculi IV initio removendum.

AUCTORE
C. B.

§ IV. Locus sepultura, inventio et translatio reliquiarum, cultus hodiernus.

Quo loco sacrum S. Marcellini cadaver, quod statim ab obitu suavissimum spirasse odorem fertur, tumulo fuerit mandatum, in elogio, quod supra recitavi, docet Agnellus paucis hæc de Sancto verbis: Sepultus est, ut fatentur alii, in basilica B. Probi; ita ille, qui quamquam rem ex traditione, ut innuit, dumtaxat acceperit, ambigendum tamen non videtur, quin reipsa in S. Probi ecclesia Sanctus noster tumulum sit adeptus, cum in ea postmodum, Petro quarto, aliis quinto, Ravennatem ecclesiam moderante, sacra ejus ipsana fuerint inventa, uti infra docebo. Erat porro illa S. Probi ecclesia, de qua videsis etiam Operis nostri tom. VII Septembris pag. 401 et seq., in oppido Classensi sita, quod tribus circiter milliariis mare versus Ravenna hodiernum distat, quodque olim celeberrimæ hujus urbis partem constituerit, si, quæ Rubeus lib. IV Hist. pag. 224 suppeditat, veritati consonent hæc verba: Ravennæ autem quinque partes æque nobiles fuere: Classis, Cæsarea, Ravenna, Palatiolum et Tauresium. Hæc de loco, quo Sanctus fuerit sepultus. De corporis ejus inventione translationeque nunc dicendum. Jacuerat hoc una cum aliis Ravennatum aliquot antistitum corporibus in Classensi S. Probi ecclesia sæculis non minus sex reconditum, cum tandem omnia sæculo X inventa, Ravennam translata, atque ibidem in Ursiana seu metropolitana ecclesia, uti jam nunc dicenda aperient, honorifice fuere deposita.

E Sancti corpus,
quod in Classensi S. Probi
ecclesia fuit
conditum.

33 Inventionis translationisque Historia Vitæ S. Probi, quam apud Muratorium tom. I Scrip-torium Italiæ part. 2 Ravennatis Historiæ Spicilegium pag. 354 et tribus seqq. exhibet, exstat inserta. Hanc auctor anonymus, cujus hic num. 8, et tom. VII Septembris pag. 403, num. 25 et 26 notitiam invenies, in litteras misit, remque, cui ipsemet interfuit, curante Petro Juniore quarto Ravennatum antistite, factam scribit, ut adeo, cum hic ab anno 923 usque ad annum 970 (ad eundem tom. VII Septembris pag. 403, num. 26) Ravennatem cathedram occupavit, intra illud temporis spatium, quod inter binos hosce annos excurrit, nimirum circa annum 963, ut nonnulli tradunt, sacra illa corpora fuerint inventa Ravennamque translata. Octo hæc numero fuerunt; ac primo quidem tria ex his, quæ SS. Probi, Aderiti et Caloceri fuerint, solum fuisse inventa, refert laudatus

F anno circiter
963 inven-
tum, Raven-
namque
translatum,
ab anonymo.

LECTORE
C. B.

* sivistis;
iique
cujus hic ver-
ba dantur,
refertur.

laudatus anonymus; postquam autem simul, quo ordine ac modo Ravennam fuerint isthæc delata, quanto gaudio, apparatu et pompa ab archiepiscopo, populoque excepta atque in metropolitana ecclesia deposita, exposuit, paucis dumtaxat interpositis, subjungit, haud diu post Urbano cuidam (hunc Rubeus, qui anonymi lucubrationem lib. 1 Ravennatis Historiæ compendio complectitur, Ravennatem patricium appellat) adstitisse in somnis Virum, cultu honorabilem, canitie venerandum, qui quinque præterea alia sanctorum Ravennatum antistitum corpora in Classensi S. Probi ecclesia jacere recondita, hisce illum edocuerit verbis: Satis plane peregristis juste, qui Sanctorum non permisistis esse corpora divisa sine factione: quinque sed alios sevistis; ibique non ab eis, quos detulistis, existunt inferiores.

35 Hæc præfatus, mox episcopi pro quinque illis aliis Sanctorum inveniendis corporibus sollicitudinem exponit, tumque, interjectis nonnullis, quibus hæc SS. Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti et Marcellini fuisse sacra lipsana, lectorem edocet, ita prosequitur: Quibus præsul cognitis eundem Nathinæum, qui scilicet antea in SS. Probi, Aderiti et Caloceri corpora inquiserat, cum primatibus quibusdam, illiusque affinibus civitatis ad horum (sanctorum nempe Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti et Marcellini) corpora indaganda direxit. Quæ strenue inquirentes in prædicta sæpius beati Probi aede, duo multo tandem sudore sepulcra repererunt, diversoque cum studio latentia ingenioseque aperta, et in altero horum tria, in altero duo humata videre corpora. Hæc autem ex ligneis, quia admodum vetustæ erant, capsis abstrahentes, et in sindone condientes, Ravennam detulerunt multis cum hymnis, magno gaudio exultantes. Sed quia dies erat secundus Rogationis ante celebritatem Dominicæ Ascensionis, tota plebs cum ipso præsule, ut prædiximus, obviam venit nobis. Tunc quidam infirmitate arctatus, quam medici maniam vocant, dum Sanctorum corpora ad Ursianam gestarentur ecclesiam, a suis filiis valde furibundus ipse est delatus, quos, ut ei erat possibile, vorare morsu nitebatur; sic tamen coactus usque ad præfatam ecclesiam cum eisdem est perductus, istisque ac tribus prioribus multa vi est suppeditus; quamquam non illico, suo præpediente delicto, esset a languore ereptus, tamen non diu illorum precibus protelatum est tempus, quod sanitati est redditus; quem nos satis modestum postmodum ac devotum ad prædictorum corpora Sanctorum supplicantem vidimus. Hunc quoque, si bene valeret, percontati sumus: ita se reponerat Sanctorum, non suo merito, prece, verecunda facie, Deo favente, sanum esse, ut nihil de præteriti languoris imbecillitate sentiret. Horum sed denique quinque corpora Sanctorum nondum condita sunt humo. Adhuc enim sindone manent super quamdam cameram involuta ecclesiæ subter testudine.

ubi post, non
autem ipso

36 Ita hæcenus ille, non tantum sacrorum S. Marcellini aliorumque quatuor, Proculi videlicet, Dathi, Liberii et Agapiti, corporum translationem inventionemque docens, verum etiam apertissime sub finem indicans, sacra illa lipsana nondum tunc, cum hæc scriberet, sub metropolitanæ ecclesiæ ara maxima fuisse recondita; quo tamen honore postea fuere affecta, uti ex dicendis patescet. Hieronymus Rubeus sæpissime jam laudatus Hist. Raven. lib. v ad annum 963 ita prodit memoriæ: Hoc tempore Petrus (quartus scilicet, ut supra

dictum) archiepiscopus divorum Aderiti, Caloceri, Probi, Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti, Marcellinique sancta cadavera, ex templo D. Probi, quod erat ad mare, Ravennam, in ædem Ursianam, ita ut supra (lib. 1 nempe) memoravimus, transferenda curavit, iisque omnibus sanctissimis archiepiscopis aram ejusdem Ursiani templi maximam tert. Non. Mart. consecravit et dedicavit. Fuerintne forsans sub hac Ursiani seu metropolitana apud Ravennates templi ara SS. Marcellini, Probi aliorumque omnium hic recensitorum corpora eo ipso tempore, quod verbis recitatis designat Rubeus, a Petro archiepiscopo deposita? Id sane venerandis SS. Probi, Aderiti et Caloceri, non autem SS. Marcellini, Proculi, Dathi, Agapiti et Liberii, lipsanis verosimiliter tunc evenerit.

37 Ita autumo, quod scriptor anonymus, cujus verba, ad S. Marcellini translationem spectantia, jam descripsi, narrationi, qua SS. Probi, Aderiti et Caloceri translationem complectitur, mox subjungat, tertio Nonas, seu die quinta Martii, fuisse iis altare, quod, quantum puto, summum seu princeps fuerit, in metropolitana ecclesia consecratum seu dedicatum; narrationi autem, qua SS. Marcellini aliorumque quatuor translationem, eodem anno, quo SS. Probi, Aderiti et Caloceri, ex jam dictis factam, commemorat, nihil omnino adjungat, ex quo, illis in eadem Ursiana basilica tertio Nonas, seu die quinta Martii dedicatum fuisse altare, utcumque intelligas; ut plane nesciam, unde id etiam iis tunc factum, Hieronymus Rubeus didicerit, ac proin ut ex Maxima ecclesiæ ursianæ ara, quæ ex illius testimonio SS. Marcellino, Proculo, Datho, Agapito et Liberio quinta Martii die anno 963 fuerit consecrata, inferre non audeam, sacra horum lipsana in eadem illa ara tunc fuisse a Petro archiepiscopo deposita, maxime cum oppositum statuendum sit e sine jam mox recitatorum verborum anonymi, quem ante quintam illam Martii diem, quæ res fuisse peracta, certe non scripsisse, pronum est colligere ex jam dictis.

38 Utut sit, fuisse equidem sacra Sancti nostri aliorumque quatuor pluries jam nominatorum Sanctorum lipsana in principe Ursianæ basilicæ ara, utpote in qua hodieque servantur, postmodum deposita, certum est atque indubitatum. Atque id quidem jam sæculo quarto decimo factum fuisse apparet ex anonymo Vitæ S. Proculi Ravennatis episcopi, Historiæ Ravennatis Spicilegio supra cit. pariter insertæ, auctore, utpote qui tunc virissee videatur, itaque sub finem scribat: Nomina ipsorum aliorum pontificum, et aliorum Sanctorum, quorum præsentia coruscat sancta mater ecclesia Ursiana, et quæ atris suis servat, tamquam thesaurum pretiosissimum et margaritas incomparabiles, hodie reverenter præsentis Opusculo ad perennem memoriam duximus exprimenda, quæ quidem sunt hæc: Aderitus, Calocerus, Probus, Datus, Liberius, Agapitus, et Marcellinus, quorum catalogo et sarcophago adscribitur iste Proculus confessor almus. Quæ procul dubio pretiosa corpora de beati Proculi ecclesia translata fuere ad ecclesiam Ursianam, et collocata manent venerabiliter in sarcophago et altari, quod Arca Sanctorum hodie communiter nominatur; hæc ille, in quibus tamen, ut apparet, error cubat quantum ad ædem sacram, e qua S. Marcellinus atque hic recensiti ad Ursianam ecclesiam fuerint translati.

39 Hodie enim existere, vel unquam antea

Ra-

altari fuit depositum,

Ravennæ, aut prope hanc civitatem, sive in oppido Classensi, sive alibi, exstitisse ædem, S. Proculo Ravennatum antistiti sacram, nusquam compertio. Adhæc S. Marcellinum, Aderitum, Probum, Proculum aliosque omnes, qui e S. Proculi ecclesia translati, verbis recitatis narrantur, in Classensi S. Probi ecclesia inventos, indeque Ravennam ad metropolitanam ecclesiam translatos, dilucide secundum jam dicta docet anonymus Translationis scriptor supra laudatus, anonymo Vitæ S. Proculi scriptore multo antiquior; illi autem etiam adstipulatur Agnellus, utpote qui eosdem omnes Sanctos, si unum Proculum, de quo se dubitare ait, exceperis, in Classensi S. Probi ecclesia fuisse sepultos, affirmet, uti in singulorum apud ipsum elogis est videre. Non dubito itaque, quin in anonymi textu proxime recitato S. Proculi pro S. Probi ecclesia perperam scribatur, sive interim id vitii ipsimet auctori, sive potius librariis adscribendum sit. Verum, ut ut id ita sit, recte equidem hic in illo tradit, S. Marcellinum aliosque, quos memorat, ætate sua fuisse servatos sub metropolitana ecclesiæ altari, quod Arca Sanctorum nominaretur, quodque non ambigo, sacræ illius ædis altare summum seu princeps fuisse, sub quo hodieque SS. Marcellini, aliorumque septem, quos hic plus semel nominavimus, sanctorum episcoporum corpora honorifice asseruari, testis est Hieronymus Fabri in Opere supra pluries citato.

ipseque Sanctus ritus duplicis Officio quotannis colitur.

40 Atque hæc quidem, quod hic jam dicendum, una est cultus species, qui Sancto Ravennæ hodie defertur; alteram nunc etiam, eamque præcipuam, accipito. Hieronymus Fabri, seu, ut pariter scriptum invenio, de Fabris aut etiam Fabrus, qui supra non semel citatum de Ravennatibus Antiquitatibus librum contexit, ex archiepiscopi

et capituli Ravennatis mandato Propria etiam de singulis Sanctis, quos metropolitana Ravennensis ecclesia colit, Officia composuit, quæ a sacra Rituum congregatione approbata typisque excusa ad Majores nostros ipsemet, uti tom. II Martii pag. 426 notatur, dono misit. Officium porro ea inter de Sancto nostro quotannis ad quintam Octobris diem sub ritu duplici recitandum occurrit; hoc autem in Rubrica, quam præfert, desumendum totum præscribitur ex Communi confessoris pontificis præter Lectionem quartam, integram sere e supra recitato, quo Sanctum Rubeus exornat, elogio depromptam, uti liquet ex illius cum hoc collatione, quam ut quisque facere possit, lectionem etiam describendo Commentarium hunc claudio. His verbis concipitur: Marcellinus, Deo per columbam cælitus indicante, Agapito Ravennatum antistiti in episcopatu successit, qui eximia adeo sanctitate atque innocentia floruit, ut homines a maleficio deterreret, et ad leges divinas servandas suo potissimum exemplo inflammaret. Sæpius etiam dæmonum furorem, tanta in eo fuit magnitudo ac præstantia benignitatis divinæ, nullo labore compressit. Quinquaginta prope annos Ravennati ecclesiæ sanctissime præfuit, et tandem in magna rerum perturbatione, et Ecclesiæ persecutione anno Salutis ducentesimo octuagesimo secundo, in Nonas Octob. (diem Sancti emortualem ignoravit Agnellus: qui ergo eum scire potuit Fabrus seu potius Rubeus?) obdormivit in Domino; cumque extremum spiritum duceret, ejus corpus cælestium unguentorum odore fragravit. Quod in divi Probi juxta classem basilica tumulatum, et inde ad metropolitanam ædem translatum, ibidem sub ara maxima honorifice conditum fuit.

AUCTORE C. R.

DE S. TULLIA VIRGINE

MANUSCÆ IN PROVINCIA GALLIÆ

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

J. G.

C Sanctæ in quibusdam Martyrologiis annuntiatio et Ecclesiasticus cultus: gesta ejus desumenda ex Actis S. Consortiæ. Quatenus hæc genuina sint? An Tullia S. Eucherii vulgo Magni filia fuerit? Quandonam circiter obierit?

FORTE INTER ANNUM CCCLXXXV ET CCCLXXXIII. S. Tullia, ab Adone et recentioribus martyrologis celebrata,

Tulliam virginem, quibusdam Juliam perperam dictam, S. Consortiæ, ejus Acta Henschenius et Papebrochius die xxii Junii illustrarunt, germanam sororem, ex omnibus, quos inveni, martyrologis, solus Castellanus seorsum a parentibus Eucherio et Galla hoc die Manuscæ in Provincia Galliæ annuntiat, eamque vel ad Superos migrasse, aut saltem hoc die illic coli innuit pag. 983 in Additionibus et Correctionibus Martyrologii sui universalis. Hunc sanctæ Virginis notalem cultusque diem, unde eruerit diligens ille Sanctorum, præsertim Galliæ, investigator, ipso tacente, incompertum mihi est. Temere tamen id fecisse, non facile crediderim. Quare et de ea hoc

die, cum opportunior se non offerat locus, agere statui. Itaque a sanctitate ejus et cultu Ecclesiastico initium duco. Tulliam jam pridem sanctarum Virginum choro adnumeratam in Galliis fuisse, tum ex coævo scriptore anonymo, infra memorando, tum ex Martyrologio S. Adonis manifeste evincitur. Et hic quidem occasione S. Eucherii. Lugdunensis episcopi, quem die xvi Novembris annuntiat, ita de illa ejusque sorore Consortia loquitur: Duæ ipsorum (Eucherii et Galliæ) filia, quarum una CONSORTIA, altera TULLIA vocabatur, virginitatis gratia et signorum gloria claruerunt. Adoni consonant parique occasione ad eundem diem xvi Novembris Tulliam inter sanctas Virgines accensent Florarium nostrum Ms., Bruxellensis codex Usuardinus, uti

et